

ECN 120 – Makroøkonomi I

Markeder, økonomisk utvikling, velferd og konjunkturer

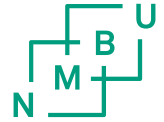
Høstsemesteret 2023

Eirik Romstad

Handelshøgskolen

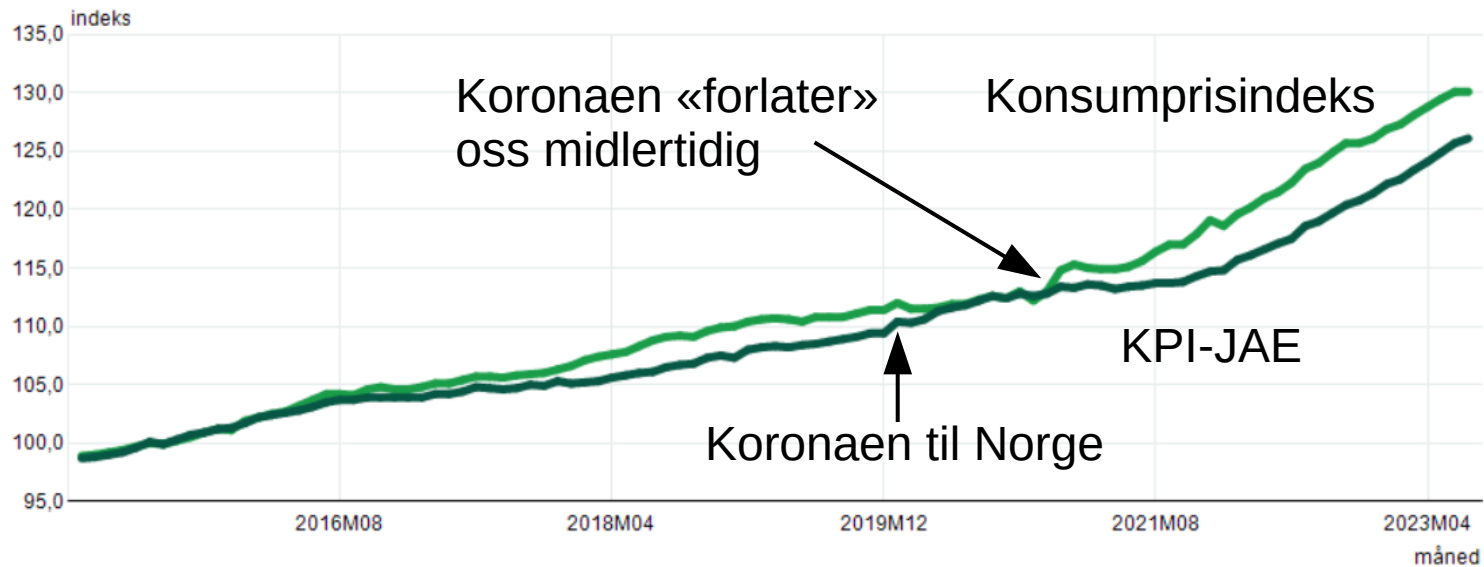
Norges miljø- og biovitenskapelige universitet

Inflasjonsspøkelset

Sesongjustert Infasjon (KPI) og kjerneinflasjon SSB 2023(Kilde: SSB 2023)

06444: KPI og KPI-JAE sesongjustert (2015=100), etter indeks og måned. Konsumprisindeksen og KPI-JAE, sesongjustert.

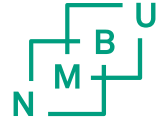

- KPI-JAE = KPI justert for avgiftsendringer og uten energi
- Koronaen «forlater» oss midlertidig ==> optimisme i norsk økonomi (før omikron)

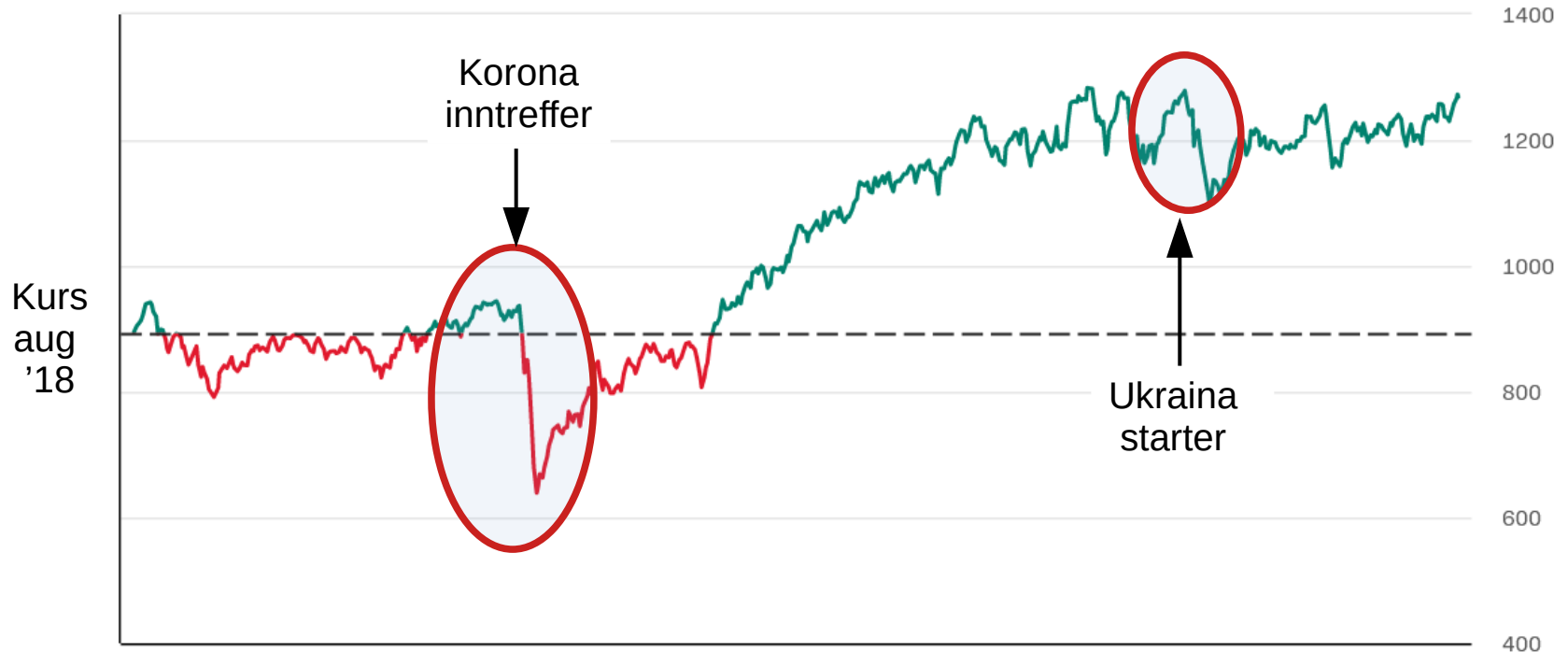
Inflasjon – hva gjør vi med det?

- Inflasjon? Hvorfor kan ikke politikerne heller bry seg om det som er viktig?
Gisle James Natvik, DN 23.01.2023.
- Spør dere sjøl:
 - Hvorfor er norsk økonomi inflasjonsutsatt i 2023? Tips: gravemaskin-eksemplet.
 - Hvorfor konkluderer Gisle James med at 2023 ikke er året for store reformer?
 - ... og hvorfor er risikoen stor for at store reformer likevel kan bli innført i år?

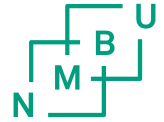
Finansmarkedene = økonomi'tempe'n

Oslo Børs hovedindeks siste 5 år (Kilde: Oslo Børs, OBX)

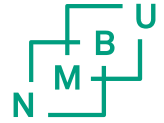
- Korona slår knockout / Ukrainakrigen ikke like slagkraftig på aksjemarkedene
- Makro (og historie) hjelper oss å forstå (nyhet → økonomisk virkning)

To formål

- Motivere + bakteppe:
 - økonomi (og makro spesielt) interessant i dag
- Oversikt over kursstrukturen
 - Forelesn. TU101 (spørsm. & svar + diskusjon)
mandager 10:15-12:00
 - Øvingstimer = diskusjon + øvinger
torsdager 16:15-18:00 U225
fredager 08:15-10:00 + 10:15-12:00 T434
3 øvingslærere (Ingrid, Kristian og Amalie)
 - Kursweb – fra Canvas ECN 120

Vi lever i (for) interessante tider (1)

- Krig i Ukraina, klima, ferdig? med C19
- Politisk usikkert
 - Kina-Taiwan, energiforsyning, inflasjon, presidentvalget USA 2024...
- Økonomiske utfordringer på lengre sikt
 - Hellas (60% ungdom 18-25 uten jobb/i skole)
 - Ettervirkninger C19 – en tapt ungdomskohort?
 - Klima
 - Større skiller fattig-rik (Picketty $r > g$)

... (for) interessante tider (2)

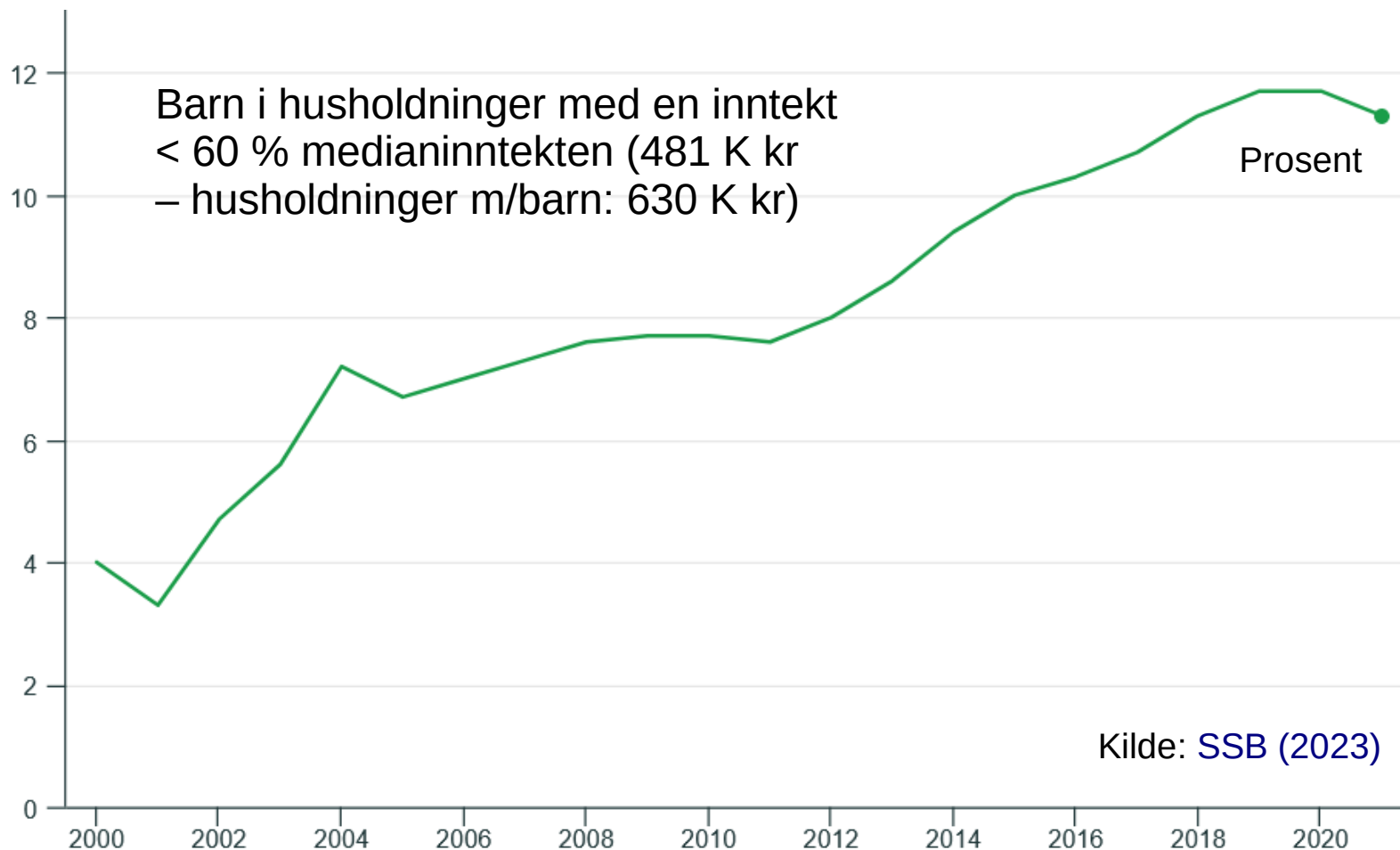
- Verden rundt oss
 - delt utvikling i Afrika (hvorfor lykkes noen mens andre feiler?)
 - miljø og klima
- Hva gjør vi i Europa med det?
 - “festung Europa” eller større immigrasjon?
 - klimaendringer – globale avtaler, europeiske avtaler (= EUs kvotemarked for klimagassutslipp, bilaterale avtaler, eller “ingenting”?)

... (for) interessante tider (3)

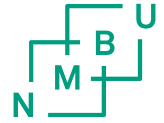
- Rikdom og fattigdom i Norge
 - Boligboble ?
 - Ikke bærekraftig forbruk ?
 - Barnefattigdom (nesten 3X sida 2000) !
 - Kronekursen / valuta !
- Norge på litt lengre sikt
 - Norge “etter oljen”
 - “NAVing”
 - “Eldrebølge” (færre må fø på fleire)

... vi lever i interessante tider (4)

- Barnefattigdom Norge (etter 2000)

Makroøkonomi – en del av samf.øk

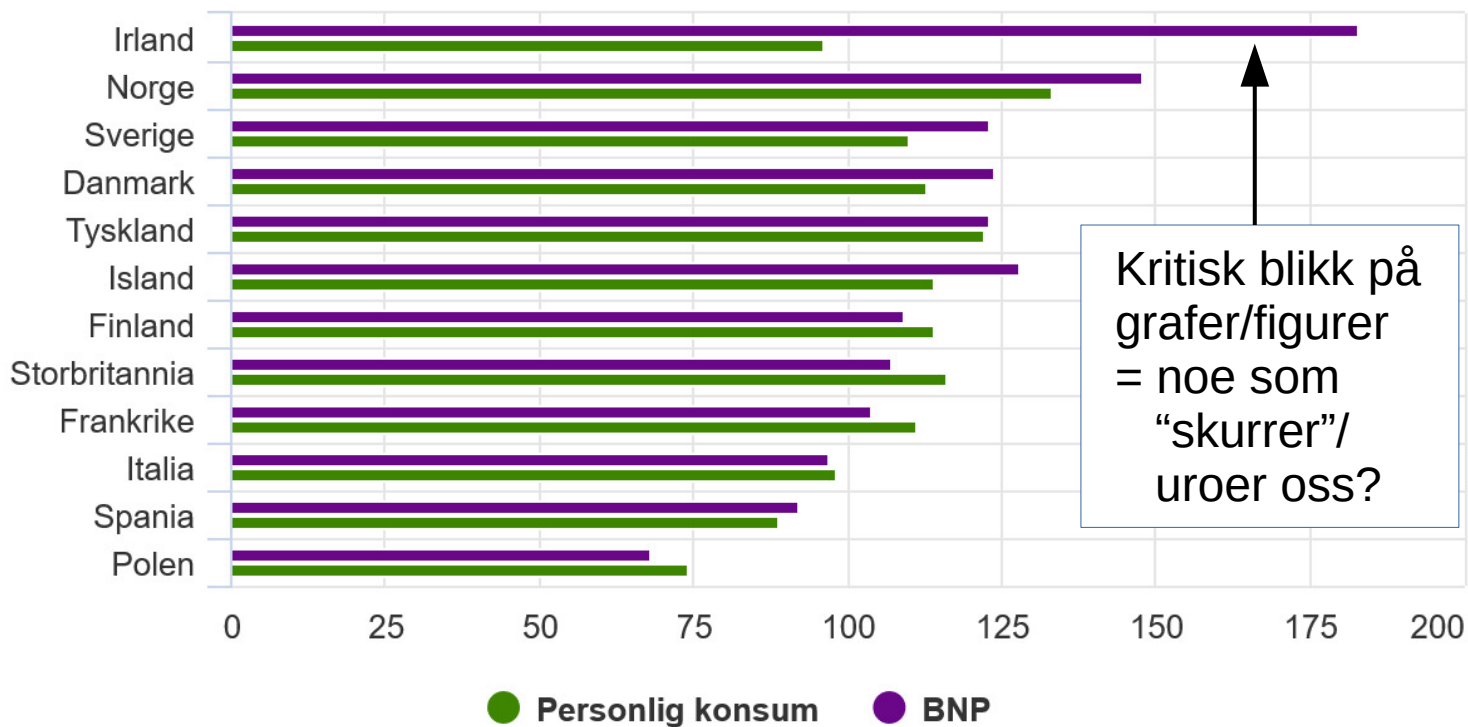

- Samf.øk – formål:
 - teori & metoder → maksimere velferden i samfunnet
 - ◆ hva er velferd?
 - ◆ kan vi måle velferd? ... og i så fall hvordan?
- Skille sak og vurdering (etter Frisch)
 - sak = objektiv analyse
 - vurdering = subjektive (men helst faglig grunngitt) tillegg

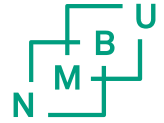
Makroøkonomi – velferd

- BNP som velferds mål?

Figur 1. BNP per innbygger og personlig konsum per innbygger, prisnivåjustert. Utvalgte land. 2016. EU28=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

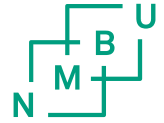

Makroøkonomisk politikk (1)

- Hovedmålsetninger
 - Samfunnsøkonomisk effektivitet
 - Inntektsutjamning (fordeling)
 - Makroøkonomisk stabilitet
- Målkonflikt
 - “Klassisk” :: vekst/effektivitet og fordeling
- Verdikonflikt
 - Har tradisjonelt vært utafor økonomifaget
 - Nyere økonomer (eks. Krugman og Piketty) meir åpne for å diskutere verdispørsmål

Makroøkonomisk politikk (2)

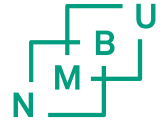
- Elementer i makroøkonomien
 - Finanspolitikk :: størrelsa offentlige utgifter, skatter og avgifter
 - Pengepolitikk :: styringsrenta, reservekravet, (pengemarkeds)obligasjoner (quantity easement)
 - Strukturpolitikk :: næringsstruktur, omstilling
 - i Norge :: Handlingsregelen = ikke bruke meir av “oljefondet” enn at verdien opprettholdes
 - ◆ Unnatak for “kriser” → forventta marginal fordel v/ “bruk av oljepenger > naturlig avkastning” overstiger forventta marginale ulemper (eks. Koronakrisa)

Mikro- vs. makroøkonomi

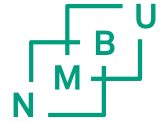
- Mikroøkonomi (ECN 110):
 - individer/grupper/foretak sine valg
 - ◆ i markeder (veldefinerte priser)
 - ◆ for kollektive goder (veldefinerte priser mangler → økonomiløsning: lage priser (miljøavgifter og -subsidier = internalisering av eksterne effekter)
- Makroøkonomi (ECN 120 / ECN 122)
 - hvor bra fungerer nasjonaløkonomien?
 - hvordan forbedre velferden?

Økonomi – valg under skranker (1)

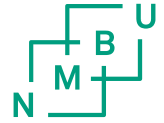
- Aktør: individ, (uform) gruppe av individ, foretak/off.institusjoner, “storsamfunnet”
- Aktører og prosjekt
 - individer/grupper av individ: handlinger
 - selskap / off. institusjon: prosjekt
 - Storsamfunnet (regjering, parlament): politikk
- Aktører har forventning om nytte/kostnad v/ prosjekt → grunnlag for rasjonelle valg

... økonomi – beskranka valg (2)

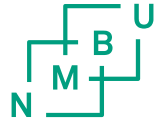
- Alternativverdi
 - verdi av tid/ressurser som må forsakes for å kunne realisere et nytt prosjekt
 - prosjekt: tiltak som gjennomføres
- Mangelprinsippet (“ingen gratis lunch”): Ingen prosjekt uten kostnad → prioritering
 - Tid/ressurser: ikke uendelige men beskranka
 - → tid/ressurser har en alternativverdi
 - → meir av noe → mindre av noe anna

... økonomi – beskranka valg (3)

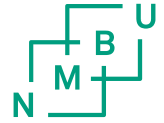

- Økonomisk overskott (netto verdiskapning av et prosjekt)
 - Marginal nytte minus marginale kostnader ved prosjektet
 - Faktisk nytte/kostnader ukjent → forventet nytte/kostnad i stedet
- Nytte-kost prinsippet:
 - Forventet ekstra nytte $>$ forventet ekstra kost → prosjektet kan gjennomføres
 - Ex-post: stemte forventningene → læring

Økonomi som normativ vitenskap

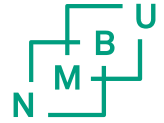

- Nytte-kost prinsippet normativt ::
 - hvordan velge blant alternative prosjekt
- Forsiktig med å hevde andre er irrasjonelle – aktører gjør sine valg basert på:
 - egne preferanser
 - den informasjonen de har
 - fleste valg gjøres basert på forventninger ::
ettertid mulig aktøren ville valgt annerledes
(om de hadde hatt bedre informasjon)

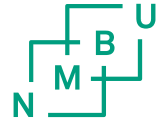
Økonomiske modeller (1)

- Forenklinger av “virkeligheten” ←
 - kompleksitet
 - tilgang på data
- Formål varierer → påvirker hva modellen legger vekt på (forenkler bort):
 - beskrive hva som skjedde
 - forstå hva som skjedde
 - prognose
 - framtidig virkning av økonomisk politikk

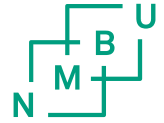
... økonomiske modeller (2)

- Økonomisk forskning mer empirisk
- Modeller og variabler – $y = f(\mathbf{x})$
 - eksogene variabler (\mathbf{x}) :: “fores” til modellen
 - endogene variabler (y) :: resultat fra modellen
- Økonometri – statistisk analyse i økonomi:
 - hypotese :: hva forventer vi ut fra relevant teori
 - valg av modell (tverrsnitt, tidsrekke, panel, likningssett) og statistisk metode

Tre hovedgrupper av markeder

- Varemarkeder
 - varer & tjenester → velferd
- Arbeidsmarkeder
 - sysselsetting, inntekt til husholdningene
 - arbeidsløshet → fallende etterspørsel
- Finans- og kapitalmarkeder
 - sparing og investering / risikoprofil
 - “økon. uro” viser seg ofte tidlig i finanssektoren /investeringene → bygg & anlegg
 - pengemarkeder // valutamarkeder

Noen erfaringer → noen råd

- Jobb fra dag 1
 - Forbered deg til samlingene/diskusjonstimene (studieguiden gir tips)
 - Øvingstimene – jobb sammen / lag uformelle grupper m/ noen du jobber bra sammen med
 - Kursressursene: arken.nmbu.no/~eiriio/ecn120/ samlingene+øvingene, medstudentene
 - Les aviser (Aftenposten, DN, Klassekampen)
- Ta ansvar for egen læring
- Husk å ha det moro

Take home points

- samfunnsøkonomi – mål: maks. Velferd
- makro: modellbasert (med forenklinger)
- mikro-makro skillet, moderne makro mikrobasert
- jobb fra dag 1 + finn noen å jobbe sammen med

